

Ernest Mandel

Solsjenitsyn, stalinismen og oktoberrevolutionen

Gulag Øhavet vidner om en tredobbelt tragedie. For det første tragedien om de stalinistiske udrensninger, der ramte millioner af sovjetborgere, deriblandt størstedelen af bolsjevikpartiets gamle kadrer, der var uskyldige i de forbrydelser, de blev anklaget for. Dernæst er det tragedien om en nulevende generation af oprørske intellektuelle i Sovjetunionen, hvis erfaringer med stalinismen har fået dem til at forkaste leninismen og marxismen, og som følgelig er ude af stand til at forstå årsagerne til Stalintidens undertrykkelse, til de sovjetiske forhold i dag eller til de løsninger, som kriser i det sovjetiske samfund kræver. Endelig er det en personlig tragedie om en usædvanlig talentfuld forfatter, der på grund af sin manglende evne til at begribe årsagerne til og arten af de grusomheder han står overfor, har draget en række reaktionære konklusioner, som i et vist omfang endog indoptager de teorier Stalin og hans bødler benyttede til at retfærdiggøre deres forbrydelser - de samme teorier, der benyttes til at retfærdiggøre den undertrykkelse, som nu atter rammer den politiske opposition i USSR.

Gulag Øhavets primære emne er den verden med tvangsarbejdslejre, som Stalin og GPU skabte. Under Stalinstyret løb antallet af indsatte i disse lejre op i millioner af mennesker, hvoraf langt de fleste var blevet deporteret, ja blev henrettet i åbenlys strid med det sovjetiske retssystem. De blev ekspederet til lejrene ved hjælp af en lang række vilkårlige og uhyggelige procedurer: tortur og undertrykkelse af alle den sovjetiske forfatnings rettigheder, hemmelige dekreter, der i sig selv var brud på forfatningen og straffeloven. Solsjenitsyn har samlet en mængde vidnesbyrd om de forhold, hvorunder de store stalinistiske udrensninger fandt sted. Han retter skarpe anklager imod det direkte ansvar for disse forbrydelser, som lå hos kredsen omkring Stalin. Ikke blot folk som Berija eller Jezjov, men også Kaganovitj og Molotov, folk hvis meddelagtighed forklarer tilbageholdenheden hos så mange bureaukratiske spidser med at presse på for at afsløre alle Stalins forbrydelser efter Det sovjetiske Kommunistpartis 20. kongres. Solsjenitsyn redegør i detaljer for domfældelserne over og deportationerne af hele grup-

per af medborgere: hele personalet ved Den østkinesiske Jernbane, alle de koreanske kommunistiske flygtninge i USSR, størstedelen af de gamle forkæmpere for det østrigske Schutzbund, flertallet af de tidligere medlemmer af den lettiske Røde Armé, der havde spillet så fremtrædende en rolle i Oktoberrevolutionens sejr og i skabelsen af Den røde Hær.

I *Gulag Øhavet* er der ganske vist ikke noget fundamentalt nyt at lære for de læsere (i Vesten), der har kunnet læse Trotskijs *Den forråbte revolution* og *Stalins forbrydelser* eller bogen om de sovjetiske arbejdslejre af mensjevikkerne Dallin og Nikolajevskij. Men de vil kunne værdsætte en række vignetter, hvori den store romanforfatter Solsjenitsyn beskriver de mennesker, han mødte i fængslet og i lejrene: den gamle revolutionære arbejder Anatolij Iljij Fastenko; cheffingeniøren Z -v, prototypen på en karrierebureaukrat; M.P. Jakubovitj, den tidligere mensjevik og senere bolsjevik, der blev offer for den første heksejagtsproces (en prøvekørsel på de senere Moskvaproceser); M.D. Rjumin, viceminister for statsikkerhed, der i forbrydelser overgik selv Stalins berygtede højrehånd, Abakumov, og som synes at have tilrettelagt den »lægesammensværgelse«, der skulle udløse en ny og omfattende udrensning, men som lige akkurat blev undgået på grund af tyrannens død. Disse uforglemmelige skitser, der knytter an til lignende beskrivelser i *I den første kreds* og *En dag i Ivan Denisovitjs liv*, udgør uden tvivl den mest værdifulde del af *Gulag Øhavet*. Bogen rummer også detaljer om den tortur, som GPU tog i anvendelse for at presse tilståelser ud af de anklagede. Her bekræfter Solsjenitsyn i det store og hele Trotskijs konklusion, nemlig at den virkelige baggrund for tilståelserne - d.v.s. for Stalins ulyksalige ofres politiske kapitulation over for det bureaukratiske diktatur - var mangelen på et politisk udsyn, som var *uafhængigt* af stalinismen. En af *Gulag Øhavets* få sensationelle afsløringer er, at der var nogle retssager, der gik bureaukratiet imod, retssager, hvor de anklagede trak deres tilståelser tilbage og vendte anklagen om, ikke blot mod bødlerne, men også mod Stalins politik, der i mange henseender var ansvarlig for de »forbrydelser« fangerne stod anklaget for. Således forholdt det sig med processen mod de kommunistiske ledere i den lille by Kadyj i Ivanovo-distriktet.

Det hovedindtryk man får af denne vigtige del af *Gulag Øhavet* er en gennemgribende fordømmelse af den institutionaliserede undertrykkelse som styreform, thi det var de stalinistiske udrensnings objektive karakter. Et regime, der er baseret hverken på de arbejdende massers politiske støtte eller på en opfyldelse af deres materielle behov, må tage tilflugt til terror, der således bliver den

vigtigste statsinstitution. Det er dette, der er det mest slående ved den stalinistiske koncentrationslejrverden, og det er således ikke det påståede »økonomiske« bidrag, som tvangsarbejdet siges at have ydet til industrialiseringen i USSR. De, der blindt benægtede - eller som stadig benægter - at denne terror fandt sted, bidrager ikke det ringeste til »forsvaret af kommunismens sag«. De tildækker tværtimod en række afskyelige forbrydelser begået *imod* kommunismen og *imod* den sovjetiske arbejderklasse, forbrydelser, der er så meget desto mere afskyelige som at de er blevet brugt og til stadighed bruges til at bringe den kommunistiske sag i miskredit hos en ikke ubetydelig del af verdensproletariatet.

Fortsatte Stalin blot hvad Lenin havde påbegyndt?

Hvis der i *Gulag Øhavet* ikke var andet end en fordømmelse af Stalins forbrydelser krydret med spredte overvejelser over det gamle tema at «leninismen i grunden er ansvarlig for Stalins forbrydelser,» så ville det være tilstrækkeligt at forsvare Solsjenitsyn over for bureaukratiets undertrykkelse og i øvrigt beklage hans ideologiske forvirring. Men i virkeligheden forholder det sig anderledes. I *Gulag Øhavet forsøger Solsjenitsyn systematisk*, med kendsgerninger og tal, at påvise, at den institutionaliserede terror begyndte under Oktoberrevolutionen. Dette er bogens andet vigtige emne, og det er næsten lige så udarbejdet som det første. Dette emne vil få en stor indflydelse på mennesker i både de kapitalistiske lande og i de bureaukratiske arbejderstater, når det præsenteres med et væld af bevismateriale og i et lidenskabeligt sprog af en forfatter, hvis litterære talent ikke behøver at blive demonstreret - en forfatter, der for millioner af mennesker giver indtryk af at være smykket med en glorie som ofret for den foragtelige forfølgelse. På dette punkt fremtræder det dialektiske samspil mellem Solsjenitsyn og det sovjetiske bureaukrati som fundamentalt kontrarevolutionært. Ude af stand til at besvare Solsjenitsyns argumenter bestyrker Kreml forfatterens teser ved at overdænge ham med bagvaskelser og løgne og ved at fordrive ham fra hans hjemland, hvorved man fremmer hans forsøg på at trække bolsjevismen, marxismen og arbejderbevægelsen ned i sølet. Cirklen sluttes, når Kreml bruger Solsjenitsyns reaktionære ideologi til at »bevise«, at oppositionen i USSR er kontrarevolutionær, og at ytringsfriheden, når alt kommer til alt, må »kontrolleres« for at undgå fremkomsten af »to, tre, mange Solsjenitsyn'er« - med eller uden talent.

Det ville kræve en lang bog for i detaljer at gendrive Solsjenitsyns bagvaskelse af Oktoberrevolutionen. Man kan kun håbe, at en revolutionær marxist vil skrive en sådan bog. Den ville slå fast endnu engang, hvem der er bolsjevismens sande arvtagere og fortsættere. Her kan kun de allervigtigste punkter blive berørt. Lad os først betragte kendsgerningerne. Her begynder moralisten Solsjenitsyn med et enormt bedrag. Over snesevis af sider beskriver han i detaljer den røde terror. *«Men der er ikke et eneste ord om den hvide terror, der var gået forud og som forårsagede bolsjevikkernes reaktion! Ikke et ord om det storsind, hvormed de revolutionære i oktober, november og december 1917 løslod hovedparten af deres politiske fanger, om ikke dem alle; således for eksempel general Kaladin, der hurtigt svarede ved at udløse en terror- og mordbølge mod proletariatet, der havde magten! Ikke et ord om de tusinder af kommunister, kommissærer og soldater, der på forræderisk måde blev myrdet overalt i et land, der blev tændt i lys lue og blev druknet i blod under et forsøg på at genetablere jordbesiddernes og kapitalisternes herredømme. Ikke et ord om de væbnede angreb på bolsjeviklederne - ikke fingerede angreb som dem Moskvaprocessernes ofre var anklaget for, men virkelige angreb, såsom mordet på Volodarskij og mordforsøget på Lenin! Ikke et eneste ord om de fremmede hæres intervention, om invasionen af sovjetisk territorium på syv forskellige fronter! »Moralisten« og »nationalisten« Solsjenitsyn bliver således unægtelig reduceret ved at præsentere en så ensidig analyse.*

Hvad kendsgerninger angår, så prøver Solsjenitsyn endvidere at bevise for meget, og han ender derfor med ikke at bevise noget-somhelst. I forsøget på at drage en parallel mellem de tidlige revolutionsårs »mangel på lov og retfærdighed« og en tilsvarende mangel under Stalin citerer Solsjenitsyn en række taler, som den bolsjevikkiske justitskommissær, Krylenko, holdt i retten. Men hvad beviser disse »beviser«? De viser, at tilståelser ikke blev fremskaffet ved hjælp af tortur under Lenin og Trotskij, men at de anklagede frit kunne forsvare sig selv - og ikke uden chance for at gøre det med held; de viser, at disse retssager næppe var heksejagtsprocesser, men snarere revolutionære processer, der uden tvivl sommetider førtes på grundlag af indicier og utilstrækkelige beviser, hvilket altid vil være tilfældet i en revolutionær periode, men som ihvertfald var milevidt fra de karikaturer på lov og retfærdighed, som Stalin iscenesatte.

To retssager, som Solsjenitsyn selv referer, illustrerer med al ønskelig tydelighed den grundlæggende forskel mellem den bolsjevikkiske revolution og den stalinistiske kontrarevolution. V.V. Olden-

berger, en gammel, apolitisk ingeniør, der var ledende ingeniør ved Moskvas vandforsyning, blev forfulgt af en kommunistisk celle, der ønskede ham fjernet på grund af hans apolitiske indstilling. Han blev drevet til at begå selvmord. Solsjenitsyn raser vredt imod de korrupte, nedrige kommunistiske infiltratorer på vandværket. Først når man læser slutningen af redegørelsen, indser man, at den retssag Solsjenitsyn refererer blev foranstaltet af Sovjetstaten *for at forsvare Oldenberger*, at det drejer sig om en retssag *imod* den kommunistiske celle, der havde forfulgt ham, at det var en retssag, der endte med *domsfældelse* over hans forfølgere, en retssag, der beviste, at arbejderne på værket frit havde kunnet vælge Oldenberger til en sovjet *imod* den kommunistiske celles enstemmige pression. Den anden retssag vedrører en tolstojaner, der nægtede at bære våben og som blev dømt til døden for militærnægtelse, da borgerkrigen var på sit højeste. Denne retssag sluttede på en endnu mere dramatisk måde. De soldater, der var udpeget til at bevogte den dømte, anså med rette dommen for uhyrlig. Derfor foranstaltede de en generalforsamling på kasernen og sendte en opfordring til bysovjetteen, hvori de krævede dommen omstødt: og de fik medhold. Altså har vi arbejdere, der kan *vælge* en apolitisk tekniker til sovjetten på trods af modstand fra en kommunistisk celle bestående af personer, der i bedste fald var ultrasekteriske og som i værste fald var korrupte karrieremagere. Vi har soldater, der gør oprør mod en domstols kendelse og foranstalter en generalforsamling, der blander sig i »de store statsanliggender« og som redder deres fanges liv. Uden at indse det beskriver Solsjenitsyn den virkelige forskel mellem en revolutionær og en anti-revolutionær epoke. Lad ham citere lignende eksempler fra Stalintiden og prøve at bevise, at forholdene i bund og grund var ens under Lenin og Stalin!

Ingen leninist, der er betegnelsen værdig, ville i dag være så stædig at benægte, at Sovjetstyret begik fejl, både hvad angår den politiske undertrykkelse og hvad angår politiske beslutninger. For hvordan kunne det være anderledes med ledere, der havde den enestående ære at være de første i historien, der i et kolossalt stort land skulle opbygge en stat for arbejderne og alle de udbyttede, på trods af mægtige fjenders blodige og vilde angreb. Ledere som måtte gøre dette uden at kunne støtte sig til fortilfælde, og som i stedet måtte udvikle deres teorier løbende. I dag ved vi, at det var en fejltagelse at intensivere repressionen efter borgerkrigens afslutning, at undertrykke alle de andre sovjetiske partier i 1921 og derved institutionalisere et etpartistyre og at forbyde fraktionsdannelser inden for partiet. Alle disse foranstaltninger blev i sin tid

betragtet som midlertidige, og de blev truffet som svar på umiddelbare vanskeligheder. De bar præg af at overvurdere kontrarevolutionen, som i virkeligheden var blevet besejret og splittet; samtidig undervurderede man de demoraliserende konsekvenser disse foranstaltninger ville få for proletariatets bevidsthed og aktivitet i et politisk klima, der i stigende grad prægedes af administrativ undertrykkelse og mindre og mindre af massernes bevidste deltagelse. Disse foranstaltninger fremmede den politiske ekspropriering af proletariatet, fremmede kvælningen af demokratiet inden for bolsjevikpartiet og etableringen af bureaukratiets diktatur. Men alt dette kunne man ikke vide med sikkerhed dengang. I dag ved vi det; og vi i Fjerde Internationale har draget de nødvendige konklusioner i vores program.

Men de, der i dag fordømmer bolsjevikkerne, må se på hvilke reelle alternativer, der fandtes dengang. De må tage højde for det tyske socialdemokratis forfærdelige ansvar (d.v.s. for mensjevismen), der banede vejen for Stalin og senere for Hitler ved at lade den tyske revolution drukne i blod. De må tage i betragtning, hvilken skæbne der afventede arbejderne og bønderne i Tyskland, hvor revolutionen ikke blev nådesløst og effektivt forsvaret. De tusinder af ofre for Horthys hvide terror i Ungarn - for blot at nævne ét eksempel - ville have været det rene ingenting ved siden af de hundredetusindvis af arbejdere og bønder, der var blevet slået i Rusland, hvis den hvide terror havde sejret. Dette synes ligefrem at tale til fordel for bolsjevikernes retfærdighed.

Ideologiens syndebuk

Solsjenitsyn er på endnu mere usikker grund, når han bevæger sig fra kendsgerningernes til ideologierne verden. I sin søgen efter en forklaring på den stalinistiske terror er det eneste, det lykkes ham at komme frem med, et angreb på ideologien, eller rettere på den daværende ideologiske fanatisme. I det tyvende århundrede, hævder han, ville inkvisitorer, conquistadorer, koloniasatorer, fascister, jakobinere og - selvfølgelig - marxister alle blive forvandlet til masse mordere.

Det første, der virker slående ved denne lille liste, er, at den mildest talt er ufuldstændig. Hvorfor har Solsjenitsyn glemt den religiøse fanatisme? I historiens løb har religionskrige »forårsaget« millioner af menneskers død. Og hvad med nationalismen og de imperialistiske landes ideologi om »fædrelandets forsvar«, som i Første Verdenskrig alene »forårsagede« flere døde end hele den stalinistiske

terror? Skyldes Solsjenitsyns glemsomhed måske, at han selv er talsmand for disse to ideologier, nationalismen og religionen? Hvad der også virker slående, er Solsjenitsyns forklarings særdeles overfladiske karakter. Hvorfor har en og samme »ideologi« frembragt morderisk fanatisme i visse epoker og liberal og fredelig tolerance i andre? Skyldes det virkelig »ideologiske« årsager? Eller er det snarere, at bestemte og håndgribelige materielle interesser har været på spil?

Solsjenitsyn ynder at »opregne« ofrene for de stalinistiske udrensninger og at sammenligne tallet herpå med det tal, der blev præsteret af den zaristiske og fascistiske undertrykkelse. Men sådanne »kvantitative« sammenligninger kan udbygges. Hvilken »ideologi« var det, der gjorde de halvt analfabetiske bogbrændere i Chile så fanatiske, at de i løbet af få dage dræbte 20.000 mennesker og fængslede andre 40.000? Det er tal, der, omregnet til Sovjetunionens målestok, ville beløbe sig til 600.000 myrdede og 1.200.000 deporterede! I løbet af få dage! Stalin ville være blevet grøn af misundelse. Var bogbrænderne motiveret af »ideologisk fanatisme« eller af ønsket om at beskytte privat ejendom og det »frie initiativ« og den kapitalistiske udbytningens evige værdier? Og hvad med det berømte »korstog«, som Franco organiserede i 1936 for at »genvinde« landet, der var »faldet i de rødes hænder« - et korstog, der resulterede i, at »nationalistiske styrker« myrdede mere end en million spaniere? Omregnet til USSR's målestok ville det svare til 9 millioner døde, hvis vi skulle lege med i Solsjenitsyns talleg. Var det virkelig en slags »ideologi«, der kunne bevirke en så forfærdelig massakre? Var det ikke snarere et forsøg på - for enhver pris, selvom prisen skulle blive strømme af blod - på at forhindre etableringen af et arbejdernes og de fattige bønders styre på Den iberiske Halvø?

Det er kun marxismen, der kan forklare og redegøre for historiens skiftende perioder med barbari og civiliserethed. Når én klasse sidder sikkert på magten, er sikker på sig selv og sin fremtid, når dens styrke vokser og de samfundsmæssige modsigelser midlertidigt slækkes, da kan den tillade sig den luksus at regere ved hjælp af relativt fredelige og civiliserede midler. (Undtagen i de øjeblikke, hvor dens magt pludselig trues; så har vi Versailles' massakrer på kommunarderne, i det 19. århundrede der ellers var så »civiliseret« og fredeligt i sammenligning med vores egen »barbariske« tidsalder). Men når den herskende klasse er på vej ned, når dens magt smuldrer hen og dens styre sønderrives af stadig dybere modsigelser, så kommer barbariet atter op til overfladen, og klasseherredømmets virkelighed viser sig i sin allerblodigste skikkelse.

Vores tidsalder er epoken med det kapitalistiske systems sidste krampetrækninger. Jo længere denne døds-kamp trækkes ud, desto hyppigere vil man se barbariske træk, blodig undertrykkelse og foragt for menneskeliv. I denne historiske betydning er Stalin et produkt af kapitalismen i lige så høj grad som tilfældet var med Hitler, Auschwitz, Hiroshima og bombardementet og afbrændingen af Vietnam. Han er ikke et produkt af det sovjetiske samfund eller af Oktoberrevolutionen.

I en snævrere og mere umiddelbar betydning er den stalinistiske terror et resultat af den politiske kontrarevolutions sejr i Sovjetunionen. Det at Stalin var nødt til at udslette en hel generation af revolutionære, som havde gennemført Oktoberrevolutionen og oprettet Sovjetstaten, er i sig selv tilstrækkeligt til at gendrive den identitet, som Solsjenitsyn vilkårligt etablerede mellem bødlen og hans ofre. Denne politiske kontrarevolution repræsenterede derimod bestemte materielle og samfundsmæssige interesser, nemlig det privilegerede bureaukratis; dette bureaukratiske lag, som var baseret på de nye ejendomsforhold, der var skabt af den socialistiske revolution, forsvarede sit monopol på økonomisk og politisk kontrol, samtidig med at det drog umådelige fordele af den herskende, langvarige mangelsituation. Ved at forkaste marxismen bliver Solsjenitsyn og de, der tænker som han, ude af stand til at forklare de begivenheder, der i den grad har påvirket dem. Trotskij citerede gerne Spinoza: »Le ikke, græd ikke, men forstå.« Solsjenitsyn ler bittert og græder meget. Men han forstår ikke ret meget.

Den moralistiske politik fanget i sin egen fælde

Modsigelserne i Solsjenitsyns tænkning - der er en følge af hans forkastelse af marxismen - viser sig tydeligst ved, at moralisten tvinges til at opgive selv de mest elementære moralske synspunkter, når han skal behandle marxisterne i vores egen tidsalder, fremfor alt Trotskij og trotskisterne. For at Solsjenitsyn kan retfærdiggøre sin påstand om, at Stalin var bolsjevismens efterfølger og ikke dens banemand, prøver han på at vise, at alle bolsjevikkerne bistod Stalin, gav efter for ham, medvirkede i hans forbrydelser og var medskyldige i hans skueprocesser.

Solsjenitsyn tager sit udgangspunkt i den korrekte iagttagelse, at de, der *kapitulerede politisk* over for Stalin, logisk førtes til at gøre dette (for, som Solsjenitsyn udtrykker det, »politik uden et moralsk grundlag fører uvægerligt til at dække over en hvilken som helst forbrydelse«); Solsjenitsyn konkluderer, at *alle* kommunister

var politisk forsvarsløse over for Stalin, og at de tog del i tredivernes og fyrrernes terror. Han går endda så vidt, at han hævder, at selv Trotskij ville have tilstået alt, hvad GPU havde krævet, hvis han var faldet i Stalins kløer. Dette fordi også Trotskij savnede et »uafhængigt standpunkt« og en ideologi, der ikke var bundet af stalinismen! Dertil kommer, at han angiveligt ikke havde oplevet fysisk og psykisk tortur, hvilket ville have sat ham i stand til at modstå GPU.

Der findes ikke det ringeste bevis til støtte for sådanne påstande. De udgør en nyoppudset og kun i ringe grad forbedret eller redigeret udgave af den stalinistiske bagvaskelse af trotskismen. At hævde at ingen kommunistisk retning havde et ideologisk grundlag, der var uafhængigt af den stalinistiske terror, og at alle kommunister følgelig ville kapitulere heroverfor, er at affeje de 15 års ihærdige kamp mod det sovjetiske bureaukrati, som først venstreoppositionen og senere Fjerde Internationale førte; en kamp, der førtes på et sammenhængende teoretisk og politisk grundlag, der i enestående grad er blevet bekræftet af historien. Det er en fornærmelse mod mindet om tusinder af revolutionære - både trotskister og andre - der nægtede at kapitulere, nægtede at blive medskyldige i den parodiske retfærdighed, og som måtte betale med deres liv for deres trofasthed mod deres principper, idet de udviste et mod og en styrke uden sidestykke i historien.

At sige at Trotskij ikke beviste sin evne til at udholde personlige prøvelser er at glemme, at han fortsatte sin kamp mod Stalinismen på trods af, at GPU myrdede hans børn, hans sekretær og hans nærmeste medarbejdere; det er at glemme, at han ufortøvet fortsatte denne modstand efter GPU's første attentatforsøg, selvom han vidste, at han nårsomhelst kunne blive myrdet af Stalins agenter. At hævde, sådan som Solsjenitsyn gør det, at trotskisterne i arbejdslejrene opførte sig sekterisk og ikke kunne gennemføre lange sultestrejker for at få opfyldt en række krav, er at fornærme mindet om de mere end tusinde helte, der, da den stalinistiske terror var på sit højeste, iværksatte en *18 ugers* sultestrejke i forbindelse med et fempunktsprogram, der skulle forsvare alle politiske fangers rettigheder.

Det er let at forstå hvorfor Solsjenitsyn, den indædte modstander af den revolutionære marxisme, ville følge i Stalins fodspor og udslette det afgørende historiske bidrag, som trotskismen ydede i kampen mod det sovjetiske bureaukratis diktatur. Det er kun et forsøg på at nedbryde enhver forbindelse mellem Oktoberrevolutionen og de politiske opgaver, der i dag melder sig i Sovjetunionen. Men de umoralske metoder, som Solsjenitsyn må gribe til i et

forsøg på at bevise gyldigheden af sit standpunkt, illustrerer endnu engang det umulige i enhver politisk opfattelse, der hævdes at være baseret på absolutte moralske forskrifter, en blindgyde, der får sådanne opfatters fortalere til at lade hånt om egne principper.

Oktoberrevolutionens historiske berettigelse

Solsjenitsyn forsøger at reducere hele den sovjetiske virkelighed til den stalinistiske og post-stalinistiske terror. Denne virkelighed antages at hidrøre fra en revolution, der aldrig burde have fundet sted: »Rusland var ikke modent til en revolution,« skriver han. Men hvad var det da modent til? Det zaristiske barbari? Evg hungersnød, fattigdom og analfabetisme? Ved at anfægte det berettigede i Oktoberrevolutionen - og i revolutionen i alle andre relativt underudviklede lande - afslører Solsjenitsyn endnu en selvmodsigelse i den moralistiske politik. Skulle vi da nøjes med at begræde dem, der henrettedes gennem terror? Hvad med de dødsfald, der skyldes umenneskelige socioøkonomiske regimer, de millioner og atter millioner, der døde af sult under de store hungersnødperioder i Indien og Kina før revolutionen? Er disse mindre beklagelige? Skyldes de kun den blinde skæbne, som vi alle magtesløst må bøje os for?

Oktoberrevolutionens resultater kan ikke reduceres til bureaukратиets forbrydelser og dets terroristiske undertrykkelse. Oktoberrevolutionen havde også andre resultater: i løbet af få årtier ændredes en mægtig, tilbagestående nation til verdens næststørste industrimagt, et land hvor analfabetismen er udryddet, hvor antallet af læger og nyudgivne bøger (herunder oversættelser) hører til blandt verdens højeste, hvor børnedødelighedsprocenten er lavere end i Storbritannien. De, der bekæmper den vilkårlige politiundertrykkelse i USSR ved at hævde, at den er en uundgåelig følge af den socialistiske Oktoberrevolution, er nødt til at se bort fra denne anden side af den sovjetiske virkelighed, den side, der vil kunne skabe det materielle grundlag for et blomstrende sovjetisk demokrati, når bureaukратиets magt først engang er blevet knust.

Hverken Marx, Lenin eller Trotskij troede nogensinde, at det ville være muligt at opbygge et rigtigt socialistisk, klasseløst samfund i ét land alene, og endnu mindre i et økonomiske underudviklet land. Den imperialistiske epoke er især karakteriseret ved to ting: på den ene side begrænser og forvrænger kapitalens internationale herredømme udviklingen i tilbagestående lande, på den anden side bliver revolutionære bevægelser mere og mere internationale. Sols-

jenitsyn beklager dette og opfordrer de sovjetiske ledere (!) til at opgive »den kommunistiske messianisme«, der er noget, som de næppe kan siges at have lidt under. Selv den mindste smule moralske følelse over for elendigheden i verden af i dag og over for de katastrofer, der truer menneskeheden, må tværtimod føre til den konklusion, at det er nødvendigt at fordoble anstrengelserne for at frembringe den socialistiske verdensrevolutions sejr; dette vil nødvendigvis også omfatte elimineringen af den vilkårlige politiundertrykkelse i de bureaukratiserede arbejdstater, d.v.s. medføre den politiske revolutions sejr i disse lande.

Den intellektuelle oppositons dilemma i Sovjetunionen

Ligesom enhver anden stor forfatters værk afspejler *Gulag Øhavet* ikke blot en samfundsmæssig situation i sin helhed, men også et bestemt samfundslags tanker. Solsjenitsyn repræsenterer den fløj af Sovjetunionens intellektuelle afvigere, der har reageret på Stalins forbrydelser ved at bryde med Marx og Lenin. Denne gruppes betydning og omfang, selv blandt den sovjetiske ungdom, må ikke undervurderes. Dens blotte eksistens er endnu en fordømmelse af det herskende politiske styre i Sovjetunionen. Her er der tale om et samfund, der kalder sig socialistisk, som hævder at have udsløttet »antagonistiske samfundsmæssige modsætninger«, som fremstiller sig selv som »verdens mest forenede samfund« - og hvor generationer af intellektuelle født efter revolutionen udvikler sig i en retning, der stiller sig stadig mere uforsonligt overfor marxismen. Denne udvikling kan kun være tilskyndet af en »ideologisk kamp«, der føres af disse marxismens bedragerer, hvis »argumenter« i sidste instans beløber sig til undertrykkelse af skrifter, deportation eller indespærring af politiske modstandere på sindssygeanstalter.

Men det er en historiens ironi, at forbitrede modstandere af stalinismen som Solsjenitsyn og hans venner, folk, der forkaster leninismen med den begrundelse, at den var ansvarlig for stalinismen, i høj grad forbliver *den stalinistiske ideologis fanger*. I vid udstrækning bevæger de sig i det mystiske univers, hvormed Stalin undskyldte og retfærdiggjorde sine forbrydelser. Disse myter afspejles ikke kun i den anti-trotskyistiske bagvaskelse, som er taget direkte fra Generalsekretariatets kagebog; de afspejles også i den måde, hvorpå denne fløj af den intellektuelle opposition betragter Sovjetsamfundets nutidige problemer og deres løsning.

Der er nemlig et tredje tema i *Gulag Øhavet*, som er mindre påfal-

dende og explicit end de to, vi har behandlet, men som udgør en ikke mindre væsentlig bestanddel af Solsjenitsyns tænkning. Det drejer sig om *arbejderklassens manglende evne til at styre staten og økonomien*. For at udtrykke det klart: dette tema afspejler en intellektuel arrogance, der er fælles for bureaukrater og teknokrater. I et afsnit om processen i 1950 mod det såkaldte Industriparti kommer denne holdning hos Solsjenitsyn tydeligt frem. Her læser man, at det var logisk, at teknikerne skulle prøve at gennemtvinge disciplin på arbejdspladserne! At det er logisk, at de, der »er i stand til rationelt at ordne deres handlinger«, skal stå i spidsen for samfundet! Hele denne teknokratiske bekendelse, såvel som den afvisning af direkte arbejdermagt og sovjetautonomi som synspunktet indebærer, har været og er stadig en af stalinismens grundpiller. Det er ikke nogen tilfældighed, at den samme opfattelse genfindes hos Solsjenitsyn og hans venner. Hvad de paradoksalt nok har til fælles med bureaukratiet er, at de fundamentalt benægter muligheden af, at arbejderne kan udøve magten; på deres egen måde er også de dybt isolerede fra arbejderklassens livsstil, tænkning, håb og idealer.

Når det kommer til stykket, er det på denne måde, at Solsjenitsyn forbliver bureaukratiets ideologiske fange; i bund og grund en fortaler for et autoritært politisk styre - men vel at mærke for et styre uden overdreven undertrykkelse. Hans røst er den oplyste autoritetstros røst, der fornægter sovjetdemokratiet som noget fundamentalt ondt og utopisk. Hans politiske handling går ikke i retning af masserne, men i retning af individuel protest og »åbne breve« til Kreml.

Når først man har forstået det samfundsmæssige i Solsjenitsyns værker, kan man kun være enig i det synspunkt, der deles af nyle-nisterne i USSR og de revolutionære marxister i de kapitalistiske lande, nemlig at støtte bevægelsen for demokratiske rettigheder i USSR. Det ville være en fuldstændig misforståelse af de sociopolitiske forhold i Sovjetunionen at tro, at strømninger, der, ligesom Solsjenitsyns, er afskåret fra den levende kraft i proletariatet, der udgør det absolutte flertal af befolkningen, overhovedet skulle kunne true samfundets økonomiske grundlag og påbegynde en bevægelse til kapitalismens genindførelse. Det, der fremmer anti-rationelle, anti-marxistiske og slavofile tendenser rettet imod arbejderklassen og som fostrer politisk og ideologisk kynisme i masserne, er derimod den undertrykkende og konformistiske blyvægt, der tynger sovjetsamfundet.

Det bedste middel mod disse reaktionære ideologier - og i det lange løb: det *eneste* effektive middel - er genfødselen af massernes kriti-

ske politiske bevidsthed, der vil vinde dem for marxismen. Alle, der fremmer en sådan genfødsel, arbejder på at forsvare og styrke USSR's socioøkonomiske grundlag. Enhver, der forlænger fraværet af offentlig politisk debat og meningsforskelle, kan kun tilskynde til obskurantisme og fjendtlighed overfor marxismen, der så kommer til at fremtræde som statsreligion. Inden for den intellektuelle opposition i Sovjetunionen er der mange fløje og retninger, der kun forenes af kampen imod Stalins forbrydelser og for en reel erhvervelse af de borgerrettigheder, som nominelt garanteres af den berygtede sovjetiske forfatning. Denne oppositions venstrefløj, hvis mest inspirerende symbol er generalmajor Pjotr Grigorenko, rummer mange overlevende gamle bolsjevikker, militante leninister, der med forbilledligt mod forsvarer og reetablerer leninismen i den sovjetiske ungdoms øjne. Det er et held for Kreml, at man kan fordømme Solsjenitsyns antisocialistiske ideologi (altimens man naturligvis ikke tør udgive hans bøger i USSR). Hvor meget mere utaknemligt må arbejdet ikke være for det bureaukrati, der skal undertrykke oppositionselementer, som hævder troskab over for Marx og Lenin!

På et tidspunkt hvor det internationale bourgeoisie ønsker at samle opmærksomheden omkring *Gulag Øhavet* for at aflede den fra dets egne forbrydelser og for at oppiske en fjendtlig stemning over for kommunismen, må vi mangedoble vores anstrengelser for at beskytte Grigorenko, Jakimovitj og deres kammerater fra bødlerne, og vi må forsvare ikke blot en Solsjenitsyns, men også de marxistiske og leninistiske oppositionsgruppers ret til frit at tale, diskutere, organisere sig og publicere i USSR.

*Oversat fra engelsk
af John Svendsen*

Ernest Mandel (f. 1923), Dr. phil., docent ved det Frie Universitet i Bruxelles, medlem af IV. internationales sekretariat, 1955-63 medlem af det belgiske fagforbunds videnskabelige udvalg; forbudt indrejse i bl.a. BRD; vigtigste nyere arbejde: *Senkapitalismen*, dansk udg. 1976.